

Burgerschap in Huizen

20 november 2019

Onderzoeksrapport in opdracht van de gemeente Huizen

drs. Amy-Jane Gielen & Badr Sadqi

Inhoud

1. Introductie.....	3
1.1 Introductie en onderzoeksvraag.....	3
1.2 Opzet van het onderzoek	3
1.3 Leeswijzer.....	4
2. Ontwikkelingen burgerschap	5
2.1 Burgerschapsonderwijs.....	5
2.2 Digitale geletterdheid	7
2.3 Relatie en aanknopingspunten met radicalisering	8
3. Burgerschap in Huizen	11
3.1 Burgerschap in het VO	11
3.2 Burgerschap in het PO	11
3.3 Wensen PO en VO Huizen	12
3.4 Voorstel voor burgerschap in Huizen	13

1. Introductie

1.1 Introductie en onderzoeksvraag

De gemeente Huizen heeft een lokale aanpak op polarisatie en radicalisering ontwikkeld. A.G. Advies heeft dit deze aanpak in 2018 geëvalueerd. Een uitkomst van deze evaluatie was om meer in te zetten op het onderwijs, bijv. via een burgerschapsprogramma om jongeren zo weerbaarder te maken. Dat vraagt echter wel dat scholen aan de slag willen gaan met dit thema en dat is in het verleden – ondanks veel ambtelijke en bestuurlijke inzet – lastig gebleken. De gemeente Huizen wil daarom een kwalitatieve analyse uit laten voeren om te hoe een burgerschapsprogramma vormgegeven kan worden dat past bij de culturele van Huizen en de vraag en wensen van scholen.

De gemeente Huizen beoogt met de kwalitatieve analyse inzicht te krijgen in een aantal vragen:

- Welke kansen en aanknopingspunten biedt de samenwerking met de onderwijsinstellingen voor de lokale aanpak van radicalisering en polarisatie?
- Hoe kan burgerschapsontwikkeling in relatie tot preventie radicalisering en polarisatie een plek krijgen in het standaard curriculum?
- Hoe dient een evt. Huizens burgerschapsprogramma er uit te zien, met daarin bijzondere aandacht voor online weerbaarheid/digitaal burgerschap (zoals hate speech, fake news, etc).

1.2 Opzet van het onderzoek

Op basis van de doel- en vraagstellingen, is gekozen voor de volgende aanpak:

- Een beknopte schets bieden van de ontwikkelingen op het gebied van burgerschap en de relatie met radicalisering, zodat duidelijk wordt waar de kansen en aanknopingspunten liggen voor de lokale aanpak van radicalisering en polarisatie.
- Met een aantal scholen zijn verdiepende gesprekken gevoerd. Bij de selectie van de scholen is een voorgesprek georganiseerd met de afdeling Onderwijs van de gemeente Huizen en is rekening gehouden met een goede balans qua levensbeschouwing en spreiding wat betreft locatie van de scholen in Huizen. De volgende scholen zijn benaderd voor een interviewgesprek:

- VO scholen: Erfgooiers College, Huizermaat, het Elan College en de Brink¹
 - PO-scholen: de Gouden Kraal, de Springplank², Kamperfoelie, De Parel³ en Tweemaster.
- De resultaten van het onderzoek zijn gepresenteerd tijdens het schoolbestuurlijk overleg van 29 oktober 2019. Op deze manier zijn de onderzoeksresultaten en het ontwikkelde voorstel meteen getoetst bij de schoolbesturen en –directies.

1.3 Leeswijzer

Voorgenoemde aanpak heeft geleid tot deze rapportage. In het volgende hoofdstuk wordt een beknopt overzicht van de ontwikkelingen op het gebied van burgerschap gepresenteerd, alsmede de relatie met polarisatie en radicalisering. In het daarop volgende hoofdstuk volgen de belangrijkste uitkomsten van de verdiepende gesprekken met scholen. Dit geeft een overzicht wat scholen in Huizen al doen op het thema burgerschap. Tot slot wordt een voorstel voor een burgerschapsprogramma gepresenteerd wat aansluit op de behoeften en wensen van scholen in Huizen en link heeft met de preventie van radicalisering.

¹ Heeft niet gereageerd op diverse verzoeken per email en telefoon

² Wilde niet meewerken aan een interviewgesprek, omdat burgerschap geen onderdeel was van hun jaarplan.

³ Was agendatechnisch niet in de gelegenheid om medewerking aan het interview te verlenen.

2. Ontwikkelingen burgerschap

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van burgerschapsonderwijs en digitale geletterdheid gepresenteerd. Daarnaast wordt ook ingegaan op de relatie met polarisatie en radicalisering.

2.1 Burgerschapsonderwijs

“Burgerschapsonderwijs gaat over de ontwikkeling van leerlingen tot democratische burgers. Zij krijgen daarvoor kennis en vaardigheden aangeboden, ze worden gestimuleerd eigen opvattingen te ontwikkelen en een democratische houding te vormen. De kern wordt gevormd door democratie en diversiteit, afgeleid van de wettelijke opdracht.”⁴

Scholen zijn sinds 2006 verplicht aan burgerschapsonderwijs aandacht te besteden. Er is sindsdien weinig gebeurd aan de ontwikkeling van burgerschapsonderwijs. Naar aanleiding van onder andere de voor Nederland tegenvallende resultaten van de International Civic and Citizenship Education Study (ICCS-onderzoek) en de bevindingen van de Inspectie van het Onderwijs, die wijzen op stagnatie van de implementatie van burgerschap.⁵ Minister Arie Slob heeft de adviescommissie Curriculum.nu ingesteld om hem te voorzien van een advies hoe het burgerschapsonderwijs te hervormen. In het najaar van 2019 heeft deze commissie bestaande uit o.a. schooldirecteuren en leraren een advies aan de minister overhandigd. In dit advies was de inbreng van wetenschappers, lerarenopleidingen, vervolgonderwijs, scholen en vakverenigingen verwerkt. Ook haalde de commissie feedback op bij leraren, ouders, leerlingen, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven en werden ze ondersteund door leerplanspecialisten.

Bij burgerschapsonderwijs volgens het voorstel van Curriculum.nu staan drie basiswaarden centraal die van belang zijn in de democratische, pluriforme samenleving: vrijheid, gelijkheid en solidariteit. Ook leren de leerlingen over historische contexten waar de drie basiswaarden, maar ook democratie en de democratische rechtsstaat uit zijn voortgekomen. Voor leerlingen is de school een oefenplaats voor democratie en het omgaan met diversiteit. Leerlingen leren hoe ze actief kunnen meedoen in een democratische cultuur. Ze leren over besluitvormingsprocessen en de invloed die zij hierop kunnen uitoefenen – passend bij hun situatie en mogelijkheden. Burgerschapsonderwijs daagt leerlingen ook uit om verbanden te leggen tussen hun eigen leefwerelden en grotere (mondiale) maatschappelijke vraagstukken. Het gaat om globalisering, duurzaamheid en technologie. Leerlingen leren kritisch na te denken en te reflecteren op complexe, vaak ethisch geladen vraagstukken. Door het ontdekken van mogelijkheden om zelf iets te doen aan deze vraagstukken, ontwikkelen

⁴ Curriculum.nu, 2019

⁵ <https://slo.nl/thema/meer/burgerschap/>

leerlingen een actieve houding. Zij leren in gesprek te gaan met anderen en elkaars standpunten te bevragen. Zo ontwikkelen zij hun eigen opvattingen.

Er zijn tien bouwstenen beschreven in het advies van Curriculum.nu: vrijheid en gelijkheid, macht en inspraak, democratische cultuur, identiteit, diversiteit, solidariteit, digitaal samenleven, duurzaamheid, globalisering en technologisch burgerschap. Daarbij is het uitgangspunt dat scholen richting wordt gegeven met voldoende ruimte voor een eigen invulling.⁶ Het volledige voorstel is samengevat in Tabel 1.

Tabel 1: Advies curriculum burgerschapsonderwijs (Bron: curriculum.nu, 2019)

		Primair onderwijs	Onderbouw voortgezet onderwijs
1	Vrijheid en gelijkheid		
1.1	Vrijheid en gelijkheid	Leerlingen leren van, door en over de waarden van de democratische rechtsstaat. Dit begint met regels/afspraken in de eigen leefomgeving en breidt uit naar de publieke ruimte en samenleving.	Leerlingen reflecteren op het functioneren van de democratische rechtsstaat en de betekenis daarvan in het leven van burgers, en oriënteren zich op basiswaarden en de spanning daartussen.
2	Macht en inspraak		
2.1	Macht en inspraak	Leerlingen leren manieren waarop ze besluitvormingsprocessen op vreedzame wijze kunnen beïnvloeden. Ze maken kennis met macht en gezag en de wijze waarop dit georganiseerd is op verschillende niveaus.	Leerlingen ontwikkelen inzicht in de werking van de democratische rechtsstaat. Ze analyseren maatschappelijke vraagstukken waarin machtsverhoudingen en besluitvormingsprocessen een rol spelen.
3	Democratische cultuur		
3.1	Democratische cultuur	Leerlingen leren dat hun stem gehoord wordt en dat hun inbreng ertoe doet bij besluitvormingsprocessen in de klas. Zij ervaren dat de ander ook een stem heeft en ontdekken daarbij overeenkomsten en verschillen tussen mensen.	Leerlingen leren hun mening onderbouwd te uiten en anderen daar in discussie, debat of dialoog van te overtuigen. En hoe verschillen van inzicht, waarden, overtuigingen, belangen en emoties niet altijd overbrugd kunnen of hoeven worden.
4	Identiteit		
4.1	Identiteit	Leerlingen ontdekken hun primaire en secundaire emoties, ambities, talenten en ontwikkelpunten. Ze raken bewust van identiteitsvorming, aspecten en reflecteren op tradities, vieringen en rituelen.	Leerlingen verkennen hun ambities en toekomstverwachtingen. Ze onderzoeken (met welke groep(en) ze zich verbonden voelen en waarom. Ze leren over spanningen tussen identiteitsaspecten.
5	Diversiteit		
5.1	Diversiteit	Leerlingen leren woorden te geven aan wat de ander doet en willen ontdekken daarin overeenkomsten en verschillen. Ze leren onderlinge conflicten vreedzaam op te lossen. Ze maken kennis met levensbeschouwelijke stromingen.	Leerlingen verkennen de diverse samenleving in Nederland in de context van een globaliserende wereld, met aandacht voor levensbeschouwelijke stromingen, waarden en overtuigingen.
6	Solidariteit		
6.1	Solidariteit	Leerlingen ontwikkelen manieren om de eigen en de belangen van anderen te behartigen, alsmede uitsluiting, onrechtvaardigheid, discriminatie en ongelijke behandeling te herkennen en benoemen.	Leerlingen ontwikkelen inzicht in vraagstukken rond in- en uitsluiting, rechtvaardigheid en solidariteit, en hoe daarop te handelen. Ze herkennen het gelijkheidsbeginsel uit artikel 1 van de grondwet en passen het toe.

⁶ Dit is onderdeel van het advies ‘Samen bouwen aan het primair en voortgezet onderwijs van morgen’ van 10 oktober 2019.

7	Digitaal samenleven		
7.1	Digitaal samenleven	Leerlingen leren over de effecten van de onlinewereld op hun identiteit, persoonlijke (online) leven en op de publieke sfeer. Ze leren kritisch en creatief denken over media-inhouden en -processen en daar ook naar handelen.	Leerlingen ontwikkelen inzicht in het eigen mediagebruik en dat van de ander. Ze leren dat media invloed hebben op het sociale en politieke leven en op welke wijze. Ze onderzoeken de betrouwbaarheid van bronnen.
8	Duurzaamheid		
8.1	Duurzaamheid	Leerlingen leren in duurzaamheidskwesties over verschillende waarden en belangen en de gevolgen daarvan voor de leefomgeving, nu en later. Ze leren duurzame keuzes te herkennen en te reflecteren op hun eigen gedrag.	Leerlingen leren over de spanningen tussen de waarden en belangen die verbonden zijn met People Planet Prosperity en die invloed hebben op de leefomgeving dichtbij en veraf, nu en later, en daarbij kritisch te zijn op eigen keuzes.
9	Globalisering		
9.1	Globalisering	Leerlingen verkennen hoe zichzelf, klasgenoten en andere mensen in Nederland verbonden zijn met andere delen van wereld en leren over internationale samenwerking.	Leerlingen ontwikkelen inzicht in de verwevenheid en onderlinge afhankelijkheid van landen en gebieden, migratie en verdelingsvraagstukken; de rol van de EU en VN en hun eigen mogelijk invloed.
10	Technologisch burgerschap		
10.1	Technologisch burgerschap	Leerlingen leren over de invloed van technologische ontwikkelingen op henzelf en hun leefomgeving. Ze leren ethische kwesties te herkennen en gaan in gesprek over verschillende perspectieven, die ze zelf kunnen innemen.	Leerlingen leren vraagstukken rond technologie te analyseren en er een mening over vormen. Ze zijn zich bewust van de invloed van technologische ontwikkelingen op hun eigen leven, dat van anderen, op politiek en samenleving.
11	Denk-en handelwijzen		
11.1	Denk-en handelwijzen	Leerlingen leren kritisch denken en handelen, empathische vermogens, ethisch redeneren en communiceren. Deze denk- en handelwijzen worden toegepast in samenhang met de inhouden van de overige bouwstenen.	Leerlingen leren kritisch denken, ethisch redeneren, communiceren en ontwikkelen empathische vermogens. Deze denk- en handelwijzen worden toegepast in samenhang met de inhouden van de overige bouwstenen.

2.2 Digitale geletterdheid

Burgerschap hangt nauw samen digitale geletterdheid. Ook op dit thema heeft Curriculum.nu een apart advies uitgebracht. Digitale geletterdheid heeft als doel om leerlingen op eigen kracht te leren functioneren in een samenleving waarin digitale technologie en media een belangrijke plaats hebben. Het is belangrijk dat leerlingen kennis en vaardigheden verwerven en dat zij leren nadenken over de waarde van digitale technologie en media, voor zichzelf en de samenleving. Leerlingen leren digitale technologie gebruiken om uiting te geven aan hun eigen persoonlijkheid en creativiteit. Ook leren zij creatief gebruik te maken van digitale technologie, bijvoorbeeld bij het oplossen van problemen.

In zes thema's komen de vier domeinen van digitale geletterdheid aan bod: informatievaardigheden, mediawijsheid, ICT-basisvaardigheden en computational thinking (vraagstukken of problemen oplossen met behulp van digitale technologie). In het primair onderwijs leren leerlingen in hun eigen context en leerniveau bewust om te gaan met digitale middelen. Hoe zoek je bronnen voor een werkstuk op internet? Wat kan je doen als je

geconfronteerd wordt met kwetsende of schokkende afbeeldingen op het internet? Wat vind je ervan als foto's van jou worden gedeeld? Hoe gebruik je digitale middelen om mooie dingen te maken? In het voortgezet onderwijs wordt de digitale wereld groter. Hoe organiseer je je eigen digitale identiteit? Hoe kun je digitale middelen gebruiken om je maatschappelijke betrokkenheid te tonen? Hoe werkt artificiële intelligentie (AI)? Leerlingen leren kritisch over technologievraagstukken nadenken. Digitale technologie speelt immers een grote rol in het leven en werken van mensen, maar is alles wat kan met deze digitale technologie ook wenselijk?

Samengevat ziet het voorgestelde curriculum voor digitale geletterdheid er als volgt uit:

Figuur 2: Advies curriculum digitale geletterdheid (Bron: curriculum.nu, 2019)

2.3 Relatie en aanknopingspunten met radicalisering

Polarisatie en radicalisering zijn vaak taboe thema's binnen het onderwijs. Men wil niet geassocieerd worden met het thema. Het zou niet spelen onder hun leerlingen, ze willen zich bezig houden met onderwijszaken in plaats van een verlengstuk zijn voor de gemeente en politie om leerlingen in de gaten te houden, is veelgehoorde kritiek van het onderwijs? Burgerschap en digitale geletterdheid zijn thema's die scholen echter wel belangrijk vinden en de relatie met de preventie van radicalisering is makkelijk te leggen.

Preventie van radicalisering kan het beste begrepen worden als een 'preventieclassificatiemodel'. Dit model onderscheidt drie vormen van preventie: primaire,

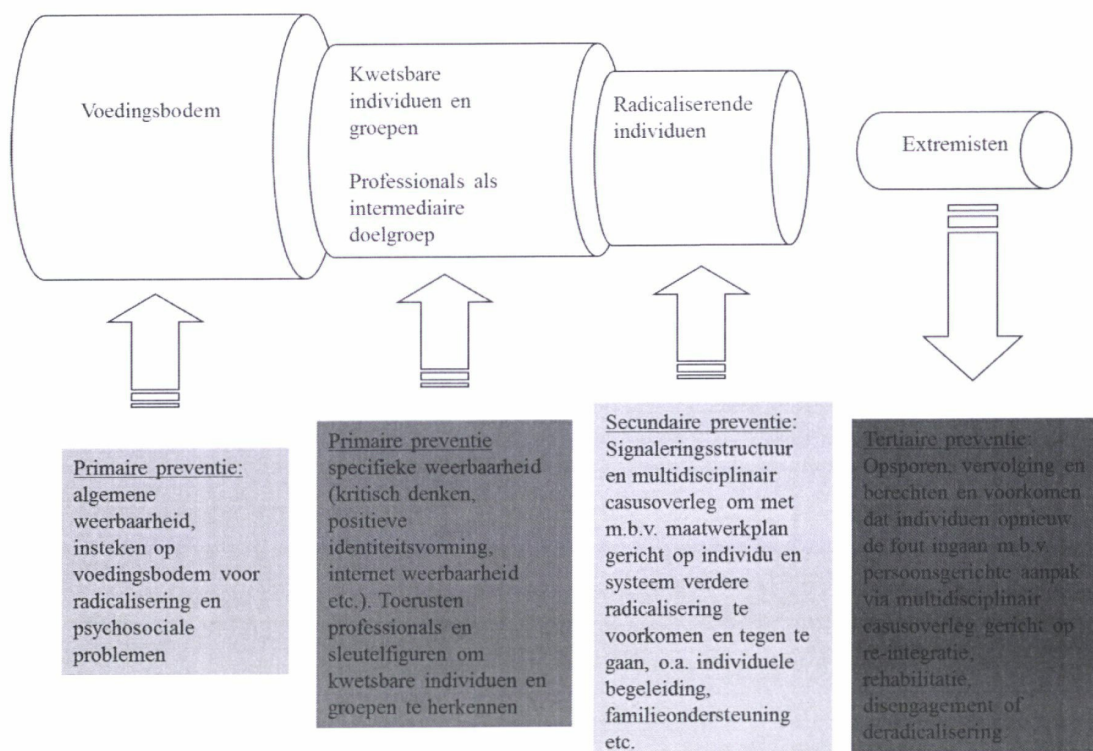
secundaire en tertiaire preventie. Een dergelijk classificatiesysteem komt uit de gezondheidszorg en wordt vandaag de dag nog gebruikt in de criminologie, met name in de criminaliteits- en geweldpreventie (Caplan, 1964; Pease, 2002). Het uitgangspunt van een preventieve aanpak is een focus op de oorzaak van de aandoening, het misdrijf of het gewelddadige extremisme in plaats van op de gevolgen. De aanpak heeft tot doel de risicofactoren die tot ziekte, misdaad, of gewelddadig extremisme kunnen leiden te beperken en de beschermingsfactoren te versterken.

Het preventieclassificatiemodel is gevisualiseerd in figuur 2 en is een manier van kijken naar antiradicaliseringsbeleid. De meerwaarde van een dergelijke zienswijze is dit model heel goed laat zien dat antiradicaliseringsbeleid niet alleen een veiligheidsvraagstuk is, maar nadrukkelijk ook een samenlevingsvraagstuk dat vraagt om integrale samenwerking tussen het veiligheids-, jeugd-, sociaal- en onderwijsdomein. Het classificatiemodel schept duidelijkheid en maakt het mogelijk dat verschillende domeinen vanuit hun eigen rol en expertise een bijdrage kunnen leveren aan het voorkomen en tegengaan van radicalisering. Voor de ene partij is het logischer een bijdrage te leveren aan het voorkomen van voedingsbodem via primaire preventie en voor een ander zich te richten op individuen die al geradicaliseerd zijn. Primaire (groepsgerichte) preventie is bijvoorbeeld een logische taak voor gemeenten vanuit de afdeling Onderwijs. Omdat het model inzet op risico- en beschermingsfactoren, kunnen diverse beroepsgroepen zich ermee identificeren. Antiradicalisering gaat in dit model niet (alleen) over terroristen en de politie, maar nadrukkelijk over kwetsbare individuen wiens risicofactoren op radicalisering we proberen te verkleinen en hun weerbaarheid te vergroten. Daardoor wordt antiradicaliseringsbeleid genormaliseerd en is het in feite niet anders dan ‘business as usual’ voor lokale professionals uit het onderwijs, het jongerenwerk, de jeugdgezondheidszorg en de sociaal wijkteams.

Uit het figuur blijkt vooral een duidelijke link tussen primaire preventie en burgerschapsonderwijs. Primaire preventie omvat brede preventieactiviteiten gericht op het wegnemen van de voedingsbodem voor radicalisering en op versterking van beschermende factoren. In deze fase is preventie vaak groepsgericht, maar soms ook gericht op het individu. Algemene preventie richt zich op het wegnemen van de voedingsbodem voor radicalisering en het bevordering van beschermingsfactoren. Hiervoor hoeven gemeenten veelal geen nieuwe initiatieven te ontplooien, maar goed gebruik te maken van het reguliere aanbod, zoals het jongeren- en welzijnswerk, het sociaal wijkteam, maar nadrukkelijk ook het burgerschapsonderwijs op scholen. Veel jongeren voelen zich namelijk nauwelijks thuis in ons politieke bestel. Maar dat betekent niet dat ze geen politieke vragen of interesses hebben. Achter radicalisering gaan vaak (niet of onhandig geformuleerde) hulpvragen schuil en een gebrek aan (inzicht in) democratische vorming. Dat vraagt om een professionele respons. Burgerschapsonderwijs kan jongeren leren genuanceerder naar de wereld en de politiek te kijken. Het leert jongeren dat ze opgroeien in een diverse samenleving en bevordert kennismaking met die pluriformiteit. Democratische vorming richt zich op het bevorderen van actief burgerschap en maakt bijvoorbeeld gebruik van filosofische en socratische

gespreksvoering. Dat kan helpen om van jongeren zelfstandige kritische burgers te maken. Voorbeelden van programma's die hieraan bijdragen zijn Vreedzame School ⁽⁷⁾ en Dreamocracy. ⁽⁸⁾ Scholen en daarmee leraren zijn, mede vanwege hun wettelijke verplichting om burgerschapsonderwijs te verzorgen, de aangewezen partners voor de uitvoering van democratisch vormende programma's. Scholen hoeven dit niet alleen te doen.

Figuur 2: Preventieclassificatiemodel radicalisering (gebaseerd op Gielen, 2017a)

⁽⁷⁾ De Vreedzame School is een compleet programma voor basisscholen voor sociale competentie en democratisch burgerschap. Het beschouwt de klas en de school als een leefgemeenschap, waarin kinderen zich gehoord en gezien voelen, een stem krijgen, en waarin kinderen leren om samen beslissingen te nemen en conflicten op te lossen. Kinderen voelen zich verantwoordelijk voor elkaar en voor de gemeenschap, en staan open voor de verschillen tussen mensen: www.vreedzaam.net.

⁽⁸⁾ Dreamocracy is een onderwijsprogramma waarbij vluchtelingen worden getraind om aan de hand van hun levensverhaal burgerschap te onderwijzen aan scholieren in Nederland die een idee krijgen van wat het is om onder een dictatuur te leven, en waarom democratie bijzonder is: <http://thepithoflearning.com/>

3. Burgerschap in Huizen

In dit hoofdstuk worden de resultaten van interviewgesprekken met schooldirecties gepresenteerd. Er wordt hierbij een onderscheid gemaakt tussen wat er in het VO en in het PO gebeurt.

3.1 Burgerschap in het VO

Op alle VO-scholen in Huizen is het burgerschapsonderwijs een belangrijk onderdeel van het curriculum en dat wordt op diverse manieren ook uitgedragen. Een school is bijvoorbeeld een UNESCO-school. Internationale verbondenheid, verdraagzaamheid en solidariteit zijn belangrijke doelstellingen voor UNESCO-scholen. Deze school maken deel uit van een wereldwijd netwerk met bijna 10.000 scholen. Een andere school heeft de mogelijk verkend om ontwikkelingsschool te worden binnen curriculum.nu.

Vooraf in vakken als Maatschappijleer en Geschiedenis wordt veel aandacht besteed aan burgerschapsonderwijs, maar ook bij vakken als Aardrijkskunde en Filosofie. In het VO is het burgerschapsonderwijs ook sterk ingebed in het mentoraat. Een school heeft er bewust voor gekozen twee uur per week in het lesrooster in te ruimen voor het mentoraat.

Naast de integratie in de reguliere vakken, besteden scholen ook projectmatig onderwijs aan burgerschap tijdens ‘de dag van’, ‘de week van’. Ter illustratie, ‘paarse vrijdag’ wordt op scholen benut om aandacht te besteden aan seksuele diversiteit, of een speciale projectweek over duurzaamheid. De maatschappelijke en politieke betrokkenheid van leerlingen wordt gestimuleerd met een leerlingraad (waar ook verkiezingen aan vooraf gaan), alsmede debattoernooien en de maatschappelijke stage. De wettelijke verplichting voor een maatschappelijke bestaat niet meer, maar op VO-scholen in Huizen is heel bewust vastgehouden aan de stage, omdat het bijdraagt aan (lokale) maatschappelijke binding.

3.2 Burgerschap in het PO

Ook het PO doet veel op het gebied van burgerschap. Hier zijn wel meer accentverschillen per school waar te nemen, mede gekoppeld aan de levensbeschouwing van de school. Op elke school is burgerschapsonderwijs geïntegreerd in wereldoriëntatievakken (zoals Aardrijkskunde en Geschiedenis). Daarnaast zijn burgerschapsthema’s als gelijkheid en solidariteit ook geïntegreerd in pestprogramma’s (zoals de Kanjertraining of de Rots en Water Training).

Thema's als diversiteit en pluriformiteit komen veelal op scholen met een humanistische of levensbeschouwelijke instelling aan bod, bijvoorbeeld door middel van het afleggen van een kerkbezoek of een moskeebezoek.

Ook het primair onderwijs besteedt net als het voortgezet onderwijs op projectmatige wijze aandacht aan burgerschap, zoals tijdens de week van de Lentekriebels en de week van de Duurzaamheid. Veel po-scholen werken daarnaast ook met een leerlingraad (inclusief verkiezingen) om de politieke betrokkenheid van leerlingen te stimuleren.

3.3 Wensen PO en VO Huizen

Alle scholen geven aan burgerschap een belangrijk thema te vinden. Dat blijkt ook uit de manier waarop burgerschap geïntegreerd is het onderwijs. De scholen in Huizen zijn zich bewust van de landelijke ontwikkelingen en lopen zelf ook tegen thema's aan die ze graag een plek zouden geven in het burgerschapsonderwijs. De belangrijkste wensen en voorwaarden voor het burgerschapsonderwijs kunnen als volgt worden samengevat:

- Inhoudelijk willen scholen (extra) aandacht besteden aan de volgende thema's: mediawijsheid/digitale geletterdheid (hoe komt (nep) nieuws tot stand) en negatieve beïnvloeding/weerbaarheid zowel online als offline. In dit kader zijn de thema's alcohol, drugs en sexting genoemd.
- Voor deze aanvullende thema's zien scholen bij voorkeur een externe partij in de school. Zij hebben aangegeven dat de ontwikkelingen op deze thema's zo snel gaan, dat het beter door een externe partij verzorgd kan worden. Daarnaast heeft het vaak meer gezag als het van bijvoorbeeld een ervaringsdeskundige komt dan van de leerkracht.
- Er is behoefte aan koppeling van het burgerschapsonderwijs aan de lokale context. Het moet bijdragen aan meer politiek en maatschappelijk engagement met Huizen. Bijv. door werkbezoeken aan de gemeenteraad, de maatschappelijke stage en activiteiten met bijvoorbeeld zorginstellingen of leerlingen als lid van de speeltuinvereniging.
- Scholen willen graag de mogelijkheid tot maatwerk. Op de ene school is meer behoefte aan een bepaalde burgerschapsthema dan op de andere school. Daarnaast hebben scholen ook accentverschillen, doordat de ene school het burgerschapsonderwijs ook sterk heeft geïntegreerd in het mentoraat en pestprogramma's.
- Het thematisch werken aan burgerschap blijft voor scholen belangrijk. Gekeken dient te worden hoe het burgerschapsonderwijs zoveel mogelijk gekoppeld kan worden aan actuele thema's/dagen/weken.

- Scholen achten het ook belangrijk ouders te betrekken, bijvoorbeeld door middel van thema-avonden voor ouders over een specifiek onderwerp (bijvoorbeeld sexting).
- Qua randvoorwaarden is het belangrijk rekening te houden met de grenzen van een vol onderwijsprogramma. Scholen zijn bereid extra tijd in te ruimen, mits het een meerwaarde heeft ten opzichte van wat ze al bieden. Daarnaast moet rekening gehouden worden met het feit dat met name groep 7 en 8 van het primaire onderwijs al een heel vol onderwijsprogramma hebben.

3.4 Voorstel voor burgerschap in Huizen

Op basis van wat er al gebeurt en de wensen van de VO en PO-scholen in Huizen, is een voorstel ontwikkeld voor een Huizens burgerschapsprogramma. Dit voorstel is ter toetsing voorgelegd tijdens het schoolbestuurlijk overleg van 29 oktober en kan rekenen op draagvlak van de schoolbesturen – en directies:

Gelet op de behoefte van scholen tot maatwerk en de accentverschillen per school, is het voorstel te werken met een ‘Huizens burgerschapsmenukaart’. Hierin dienen de volgende modules te worden opgenomen:

- Project mediawijsheid/digitaal burgerschap
- Project negatieve beïnvloeding/weerbaarheid (alcohol, drugs, sexting)
- Kennismaken met gemeente Huizen en politiek (o.a. bezoek gemeenteraad, gemeenteraadslid of ambtenaar uitnodigen in de school, maatschappelijke stage)
- Maatschappelijke stage gekoppeld aan maatschappelijke en politieke activiteiten in de gemeente Huizen
- Zorg voor de Huizense omgeving (contact met zorginstellingen, natuur)
- Kennismaken met verschillende levensbeschouwingen in Huizen/Gooi: gemeentelijk gecoördineerd aanbod voor bezoek aan moskee, kerken, synagoog
- Koppelen aan ‘de week/de dag van’

Bovengenoemde elementen hebben duidelijk ook een link met de primaire preventie van radicalisering. Leerlingen meer weerbaar maken en de bewust maken van de gevaren van negatieve beïnvloeding, is een belangrijke beschermende praktijk bij het voorkomen van radicalisering. Meer binding met de gemeente en de lokale politiek is eveneens een belangrijke beschermde factor voor politieke vervreemding. Kennismaken met verschillende levensbeschouwingen draagt bij aan een diverse en pluriforme samenleving en kan belangrijke stereotypen en narratieven bij polarisatie en radicalisering doorbreken.